

ду, усвідомлення сутності та змісту духовних цінностей минулого та їх впровадження до системи духовних цінностей сучасного суспільства.

Список літератури: 1. Андрущенко В.П. Духовне оновлення суспільства / В.П. Андрущенко, Е.М. Бабосов, Л.В. Губерський та ін. – К. : «Либідь», 1990. – 197 с. 2. Уледов А.К. Духовное обновление общества / А.К. Уледов. – М. : Мысль, 1990. – 336 с. 3. Полунеев Ю., Загоруйко Ю. Культурний шок у пострадянських суспільствах у період ринкової трансформації (перспективи України) / Ю. Полунеев, Ю. Загоруйко // Сучасність. – 1994. – № 10. – С. 78–91; № 11. – С. 143–155. 4. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. – К.: Вид-во «Орія» при УКСП «Кобза», 1992. – 230 с. 5. Грабович Г. Грані міфічного: образ України у польському й українському романтизмі / Г. Грабович // Арка. – 1993. – № 1–2. – С. 8–16. 6. Грабовська І. Проблема засад дослідження українського менталітету та національного характеру / І. Грабовська // Сучасність. – 1998. – № 5. – С. 58–70. 7. Фурман А.В., Костенко В.І. Школа віри. / А.В. Фурман, В.І. Костенко – К. : Рада, 1996. – 86 с. 8. Малахов В.А. Бытие и рациональность: к проблеме обоснования этики / В.А. Малахов / Онтологічні проблеми культури. – К. : Наукова думка, 1997. – С. 115–129. 9. Кривцун А. Естетика / А. Кривцун. – М. : Аспект Пресс, 1998. – 429 с. 10. Дзюба І. Культурна спадщина і культурне майбуття / І. Дзюба // Наука і культура. Україна. – Вип. 24. – К. : Либідь, 1990. – С. 92–106. 11. Дзюба І. Деякі проблеми і перспективи української культури / І. Дзюба // Вісник НАНУ. – 2001. – № 3. – С. 18–22. 12. Горський В.С. Парадокси історичної свідомості сучасної культури / Горський В.С. // Світогляд і духовна творчість. – К. : Наукова думка, 1993. – С. 45–51. 13. Братасюк М. Подолання національного відчуження / Братасюк М. // Современное общество. – 1993. – № 2. – С. 68–74. 14. Горський В.С. Парадокси історичної свідомості сучасної культури / Горський В.С. // Світогляд і духовна творчість. – К. : Наукова думка, 1993. – С. 45–51.

*Карпець Л.А.
м. Харків, Україна*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Проблема освіти сьогодні заслуговує на особливу увагу. І це не випадково. Без освіти не може йтися про будь-які прогресивні зрушення і ще найголовніше, про духовно-моральний простір молоді.

В умовах глобалізації змінюється ставлення до сфери освіти. Зокрема, системні зміни, які відбуваються у сфері освіти сьогодні сприймаються неоднозначно, що вимагає аналізу й осмислення уже наявних результатів та прогнозування процесів, які будуть у подальшому визначати основні параметри системи. Відходять у минуле ті часи, коли державна політика у сфері освіти базувалася на суперечливому поєднанні декларування значення інституту освіти як інтерактивного фактору цивілізованого розвитку суспільства і його фінансування за «залишковим принципом». Сьогодні у сфері освіти вищим навчальним закладам пропонується самостійність як фінансова, так і організаційно-методична. На жаль, зменшується кількість годин на спілкування викладача і студента. Від викладачів вимагається більший обсяг наукової роботи, від студентів – самостійності у здобуванні знань. Слід зазначити, що зарубіжний досвід розвитку систем освіти далеко не завжди дозволяє зробити однозначні висновки про ефективність різних методів управління сферою освіти, а також про їх застосування в умовах трансформації вітчизняної системи освіти.

Постає питання відповідальності за якість професійної підготовки і результати виховання. Тісний взаємозв'язок між політичною модернізацією, економічним розвитком і вдосконаленням сфери освіти вимагає проведення поглибленого аналізу реального стану системи освіти, основних тенденцій її розвитку і надання рекомендацій щодо корегування рішень, які приймаються в державі. Сьогодні вимагає не лише збільшення кількості кваліфікованих спеціалістів у найрізноманітніших сферах людської діяльності, але й постійного підвищення гнучкості системи освіти. На сьогодні процес і результати реформ в освіті оцінюються неоднозначно. Реформи в освітній сфері не завжди базуються на достатньо стабільній теоретичній базі, не мають емпіричного обґрунтування, не враховують інтереси всіх суб'єктів освітніх відносин, а також національні й історичні особливості.

Наразі необхідні нові механізми визначення і реалізації державної політики у сфері освіти, які базуються на принципі паритетної участі громадських інститутів і державної влади. Інтеграція в світову спільноту можлива лише за умови забезпечення конкурентоздатності всієї соціально-економічної сфери суспільства. На нинішньому етапі можна говорити про певні помилки у політиці щодо сфери освіти, і одночасно про позитивний досвід окремих регіонів суспільних інститутів.

Ключовою проблемою стає стратегія розвитку освіти, визначення місця освіти в системі державної політики, розвиток механізмів участі і відповідальності громадських інститутів у формуванні і реалізації політики у сфері освіти.

Освіта як система постійно розвивається, і цей розвиток супроводжується низкою протиріч, які необхідно не лише вивчати, але й знаходити механізми їх подолання, що можливо на основі дотримання принципів варіативності і багатокритеріальності оцінки. Концепція модернізації освіти змінює підхід до освіти, розглядаючи її не просто як соціальну сферу, а як важливий внесок у майбутнє країни, в якому беруть участь компанії, громадські організації, усі без винятку громадяни.

В умовах інформаційного суспільства актуальною стає розробка й реалізація нової освітньої парадигми, яка повинна бути відображена як у стратегії освітньої політики так і у змісті методів освіти.

Освіта є невід'ємною і важливою складовою соціальної політики держави. Відповідальна політика держави у сфері освіти – це не лише система заходів щодо підтримки окремих категорій громадян або справедливого розподілу благ між людьми, але вона повинна стати основою національної стратегії, передбачати створення умов для забезпечення стабілізації суспільства, ефективної взаємодії суспільства і державної влади, достатнього рівня і якості життя.

До основних факторів, які суттєво впливають на формування стратегії розвитку держави, можна віднести процес глобалізації формування ринкової економіки, вихід із соціально-економічної і політичної кризи.

Все більшого розповсюдження набуває розуміння освіти як ринкової послуги, що в певній мірі суперечить розумінню освіти як конституційного права громадян. Назріла необхідність радикальних змін у нашій системі освіти.

Освіта – це, перш за все, вклад в людський гуманістичний потенціал суспільства. Ліквідація відставання інвестування в освіті, організація системи атестації вищих навчальних закладів, акредитації навчальних програм, створення якісної навчальної літератури – це ті нагальні завдання, які в повному обсязі під силу тільки центральним структурам, відповідальним за освітню сферу. Необхідно залучати і нові джерела фінансування освіти – приватні й особисті. Вони можуть стати індикатором того, які програми потрібні і які ВНЗ конкурентоздатні. При розробці парадигми політики держави в сфері освіти щодо формування і впровадження педагогічних технологій, необхідно враховувати в першу чергу філософське обґрунтування освіти, її форм, цінностей та ідеалів, які формуються в рамках освітнього простору.

Розробка ефективної політики у сфері освіти, а також її реалізація можливі на основі сучасних підходів до управління в публічній сфері. Синергетичний підхід враховує різні фактори, які впливають на процес освітньої діяльності, сприяє адекватній реакції системи на зовнішні зміни. В умовах використання цього підходу необхідна активна участь в

процесі визначення і реалізації політики суб'єктів, найбільше зацікавлених в позитивному кінцевому ефекті економічних структур, соціально орієнтованих організацій і освітніх закладів.

Усі програми і проекти, спрямовані на удосконалення системи освіти і процес управління цією сферою повинні розроблятися і здійснюватися за активної участі вчених, громадських об'єднань і організацій, педагогів та учнів. Однак це не знімає з держави відповідальності за підтримку всіх інноваційних заходів у сфері освіти. Підхід до діяльності в сфері освіти як виключно до процесу надання послуг недопустимий, так як він може призвести до обмеження конституційних прав громадян на отримання певного рівня освіти.

Центральним політичним суб'єктом в рамках визначення і реалізації політики у сфері освіти є освітній заклад. Йому повинні бути передані основні повноваження щодо визначення стратегії розвитку й основних принципів функціонування. У суспільно-державній системі управління освітою роль державної влади полягає в установленні єдиних для всіх закладів освітніх стандартів, а також у нагляді за конституційними правами громадян.

У сфері освіти значну роль можуть відігравати некомерційні організації й громадські об'єднання, здатні вирішувати складні соціально значущі завдання на основі більш гнучких і адаптивних моделей, у порівнянні з державою. Позитивний ефект у функціонуванні сфери освіти можливий лише за умови активної взаємодії всіх учасників процесу і всіх рівнів влади, починаючи власне з окремого освітнього закладу і його власної системи управління. Негативну синергію, яка веде до зниження якості освітніх послуг, необхідно нівелювати за допомогою нових механізмів та інструментів управління у сфері освіти. Проте процес модернізації повинен проходити за участі державних та місцевих органів управління освіти, перш за все, для запобігання дисфункцій, пов'язаних з порушенням законодавства, його неправильного трактування, недостатнім фінансуванням, тобто невиконанням державою своїх функцій.

Модель державно-суспільного управління в основі передбачає систему управління, яка базується на співуправлінні, що пов'язано з досягненням необхідного рівня управлінської компетентності всіма суб'єктами цієї діяльності, вирішення ними не лише організаційних або фінансових питань. Вона дозволяє враховувати у змісті освітнього процесу, технологіях, які реалізуються в освітньому закладі, позиції різних суб'єктів освітніх відносин. Модель дозволяє створити механізм впливу на освітню політику таких суб'єктів, як батьки учнів, бізнес-структури. Ця модель дає можливість у межах освітнього закладу реалізувати механізм громадянського моніторингу. Для нього необхідно чітко пропи-

сати в нормативно-правовій базі освітнього закладу форми участі усіх представників громадських інститутів. Необхідно розробити критерії і форми оцінки освітнього закладу з боку суспільства, що дозволить формувати громадянське замовлення щодо освіти.

Список літератури: 1. Бойко А.І. Освіта як фактор розвитку особистості в умовах ринкових трансформацій / А.І. Бойко // Гілея, 2008. – В. 14. – С. 2–4. 2. Кремень В.Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи) / В.Г. Кремень. – К., 2003. – 216 с.

*Кочилкова Н.С.
м. Харків, Україна*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ТА ДУХОВНІСТЬ: ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Аналіз сучасних соціальних практик і дискурсів створює можливість для переосмислення відповідальності за інтерпретації того чи іншого соціального явища, особливо із області політики, культури та мистецтва. Специфіку даної проблеми можна дослідити за допомогою теорії порубіжжя.

Оскільки порубіжжя не є статичним утворенням, культура, яка твориться ним є глибоко контекстуальною. Відповідно, порубіжжя можна визначити як сукупність усіх можливих контекстуальних появ, серед яких інституціональні практики (політика, культура, економіка та інші) представляють одне ціле, а емоції, що породжуються ними (патріотизм, гордість, ненависть, соціальні та культурні відмінності) ґрунтуються на історичній пам'яті та культурі очікування. Усі ці інституціональні практики достатньо заполітизовані, що зумовлюється їх залежністю від держави та її влади. У цьому значенні порубіжжя – це продукт нашого знання, інтерпретації та соціальної практики.

Порубіжжя охоплює собою динамічну дійсність, що складається з різних вимірів кордону: історичний, просторово-культурний, вимір ідей, нормативний, економічний, матеріальний та людський, агентальний. Серед перелічених вимірів, в першу чергу, нас цікавить просторово-культурний, оскільки саме тут кордон постає як рубіж, завдяки якому держава здійснює свою владу та показує власний суверенітет. Важливим доповненням просторово-культурного виміру є вимір ідей. У цьому вимірі створюються концепції кордону, які виявляють себе в колективних уявленнях, баченні «нас» та «інших». Саме тут з'являються символічні, релігійні або етнічні бар'єри, та виникає порубіжна культура.